

Поетична картина світу Ліни Костенко – це простір, що продукує унікальний самоцінний мистецький феномен. Його аналіз привів нас до загального висновку про високу художню впорядкованість цілісної літературної системи, котра існує відповідно до внутрішніх законів лірики. Сфера поетичного живопису, світ любовних почувань, переживання української історії засвідчили стильову єдність і художню довершеність поетичного письма Ліни Костенко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Michel Heller, Langue russe et langue soviétique, in «Monde», 5.7.1979; cf. Patric Seriot, Analyse du discours politique soviétique, Institut du Monde soviétique et de l'Europe Centrale et Orientale, Université de Paris-Sorbonne, Paris, 1985, p.31.
2. Ільницький М. Три випадки з практики// Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних: Матеріали круглого столу/ Ред.-упорядн. Т.В. Шаповаленко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – С. 23-28.
3. Костенко Л.В. Неповторність: Вірші, поеми. – К.: Молодь, 1980. – 224с.
4. Краснова Л. Характер і функції образів-домінант у Т.Шевченка / Л. Краснова // Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах України. – 1999. – №3. – С. 2–3.
5. Торсуева И.Г. Интонация и картина мира художественного текста / Торсуева И.Г. // Текст как отображение картины мира: Сборник научных трудов. – Выпуск 341. – М., 1989. – С. 5 – 11.

Соляк О.

Науковий керівник – асист. Сеньовська Н. А.

ФОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Навчальний процес у школі базується на постійній взаємодії учителя й учнів. Для майбутнього педагога важливою буде не лише його фахова підготовка (знання предмета), а й уміння адекватно реагувати на різноманітні аспекти шкільного життя. Йому буде нелегко працювати з класом на уроках, якщо не зуміє пристосуватися до своїх вихованців. Особливо гостро ця проблема постає в процесі проходження студентами практики в школі на IV курсі. Майбутнім учителям необхідно застосовувати найоптимальніші методи та прийоми впливу на своїх учнів, демонструючи не лише власну компетентність, але й високий рівень розвитку психічних процесів та професійних якостей, сформованість механізмів самоуправління та педагогічної рефлексії. Під час підготовки до практики студенти вищих педагогічних навчальних закладів отримують знання про основні функції фахової діяльності, самоформування та саморегуляцію особистості вчителя, процеси педагогічного мислення, здатність приймати оптимальні рішення з урахуванням педагогічних закономірностей, принципів виховання і навчання. У школі їм доводиться застосовувати прийоми і методи саморегуляції психічного та фізичного стану, врегулювання конфліктів, навіювання, професійного самовиховання, вирішувати складні педагогічні ситуації.

Таким чином, можна стверджувати що майбутньому вчителю варто формувати професійну саморегуляцію уже з перших днів навчання у вищому навчальному закладі.

Мета дослідження — обґрунтувати та проаналізувати рівень та шляхи формування діяльнісного компонента професійної саморегуляції майбутніх учителів у процесі педагогічної практики на IV курсі.

Під саморегуляцією педагога розуміють створення ним бажаних або потрібних станів, які б забезпечували ефективність його дій [1]. Тобто, уміння здійснювати самоаналіз, самопланування, самоконтроль, самокорекцію, керувати внутрішніми емоційними та фізичними станами, створювати психологічно комфортну атмосферу під час фахової діяльності, розвивати моральну мотивацію дій та вчинків.

Структуру професійної саморегуляції педагога описували такі дослідники як: Чайка В. [3], Сеньовська Н. [2], Невзорова Т. [5], Качан С. [4]. Підсумовуючи результати цих досліджень, Н. Сеньовська узагальнила їх у схемі професійної саморегуляції вчителя (див.

схему 1) і дала визначення терміна. Таким чином, *професійна саморегуляція вчителя* — це *інтегративна особистісна професійна характеристика педагога, яка передбачає усвідомлення ним своїх дій, почуттів, мотивів, свого становища та доцільну видозміну власної діяльності відповідно до вимог ситуації*. У процесі навчання необхідно сформувавши чотири компоненти професійної саморегуляції майбутнього педагога.

Мотиваційний компонент відображає усвідомлені студентами моральні поняття, загальнокультурні та професійно-педагогічні цінності, фахові вимоги до особистості та діяльності вчителя, які стимулюють соціальну й пізнавальну активність майбутніх педагогів, спрямовану на оволодіння професією.

Рефлексивний — передбачає порівняння студентом свого досвіду з досвідом інших людей, усвідомлення позитивних і негативних аспектів власної діяльності, оцінку та самооцінку, виділення якостей, що сприяють оволодінню професією вчителя.

Емоційно-вольовий компонент полягає в умінні майбутнього учителя виявляти витримку, емоційно відповідати на запити учнів, усвідомлювати власні почуття, регулювати свої стосунки та спілкування.

Діяльнісний — передбачає вміння майбутніх педагогів здійснювати самоаналіз, самоконтроль, самокорекцію поведінки, особистості та діяльності в різних педагогічних ситуаціях, усвідомлювати мету власних дій, урахувати одержаний результат; причому зразки такої діяльності згодом відобразяться у знаннях, образах, картині світу студентів.

Діяльнісний компонент професійної саморегуляції містить уміння швидко орієнтуватися в різних педагогічних ситуаціях, бачити мету своїх дій, планувати, приймати рішення, коректувати, контролювати й оцінювати свою діяльність, виходячи з отриманого результату. У цьому контексті необхідно формувати в студентів системи дій і типів діяльності з одержання нових знань, а також виробляти зразки тієї діяльності, що викристалізована в знаннях, образах, картині світу.

Вивчення дисциплін педагогічного циклу, зокрема, вступу до вчительської професії, педагогіки та основ педагогічної майстерності, сприяє частковому розв'язанню проблеми формування у студентів діяльнісного компонента професійної саморегуляції вчителя. Однак відкритою залишається проблема реального використання засвоєних знань у практичній діяльності студентів. Адже процеси узагальнення, систематизації, перетворення і використання отриманої інформації не опосередковуються особистістю майбутнього педагога, його ставленням до фахової діяльності, тому перспективним завданням підготовки студентів-четвертокурсників є забезпечення реалізації діяльнісного компонента професійної саморегуляції під час педагогічної практики.

На початку навчання на IV курсі в майбутніх учителів уже певною мірою сформовані конкретні саморегуляційні вміння та навички, а саме:

- механізми особистісної саморегуляції людини;
- педагогічна рефлексія;
- методи підвищення рівня емоційної та фізичної саморегуляції педагогів;
- цілепокладання, планування, самоаналіз, самоконтроль, самокорекція як методи професійної саморегуляції вчителя;
- здійснення автотренінгу.

Вони дають можливість студентам підтвердити теоретичні знання практикою, відображають особливості формування та здійснення професійної саморегуляції педагога. Але четвертокурсникам необхідно навчитися діяти в умовах реального педагогічного процесу, самостійно визначити і надалі враховувати у подальшій фаховій підготовці свої сильні та слабкі сторони. Корегування, закріплення й удосконалення набутих вмінь професійної саморегуляції відбувається в реальних умовах фахової діяльності під час проходження студентами педагогічної практики. Тому серед завдань, які студентам необхідно поставити перед собою, повинні бути такі:

- спостереження за професійною діяльністю вчителів з метою виявлення в них аспектів саморегуляції;
- допомога й участь у підготовці та проведенні колективних виховних заходів з метою реалізації студентами вмінь саморегуляції у різних ситуаціях;

- спостереження за саморегуляцією педагогів та студентів з наступним аналізом ефективності цієї діяльності;

- самоспостереження й самоаналіз ефективності реалізації власних саморегуляційних умінь в умовах проходження практики, їх корекція та вдосконалення.

Для діагностики рівня сформованості діяльнісного компонента професійної саморегуляції майбутнього вчителя у студентів IV курсу було обрано метод експертного оцінювання. Це поєднання опосередкованого спостереження й опитування, пов'язане із залученням до оцінки явища, що вивчається, найбільш компетентних людей, думки яких доповнюють і контролюють одна одну і дають змогу об'єктивно оцінити те, що вивчається. Для використання методу необхідно обґрунтовано підібрати експертів — людей, котрі добре знають галузь, що оцінюється, предмет вивчення і здатні об'єктивно та неупереджено оцінити.

Зіставлялися дані, отримані від експертів (методистів та вчителів). Завданням експертів було оцінити студента за результатами виконання трьох завдань:

- 1) володіння методами професійної саморегуляції вчителя (практичні заняття, конкурси, олімпіади з педагогіки, педагогічна практика);

- 2) характеристика особливостей професійної саморегуляції студента-одногопника;

- 3) програма підвищення майбутнім педагогом рівня власної професійної саморегуляції.

Експертна оцінка — сума балів за три завдання (3 — правильно; 2 — незначні відхилення; 1 — неправильно; 0 — не виконано).

При оцінюванні процесуального компонента кожен експерт міг виставити за роботу респондента максимум дев'ять балів (по три за три завдання). Після цього ми обчислювали коефіцієнт сформованості цього компонента за даними, отриманими від кожного експерта. Після цього, поділивши суму коефіцієнтів на кількість експертів, було визначено коефіцієнт сформованості процесуального компонента готовності майбутніх учителів до професійної саморегуляції.

У дослідженні взяли участь 90 студентів IV курсу філологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, а також 20 учителів загальноосвітніх шкіл міста Тернопіль і 26 методистів (викладачів ТНПУ ім. В. Гнатюка). Було встановлено, що більшість студентів IV курсу демонструє середній рівень сформованості діяльнісного компонента професійної саморегуляції вчителя. Загальний коефіцієнт сформованості діяльнісного компонента у респондентів становить 0,58 (таблиця 1), що відповідає середньому рівню сформованості. Результати виконання завдань свідчать про наявність у студентів формальних знань, про їх слабку готовність застосовувати теоретичні знання на практиці. Більшість майбутніх учителів застосовують методи професійної саморегуляції інтуїтивно.

Таблиця 1

Рівень сформованості процесуального компонента готовності студентів до професійної саморегуляції вчителя

Рівень сформованості процесуального компонента	Осіб	%
<i>Високий</i>	5	6
<i>Середній</i>	78	86
<i>Низький</i>	7	8
Усього студентів	90	100

Дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання цієї проблеми. Подальших наукових пошуків потребує обґрунтування індивідуальних особливостей та умов формування компонентів професійної саморегуляції педагога, з'ясування способів їхнього формування у студентів старших курсів, забезпечення побудови конструктивних принципів і критеріїв аналізу власної професійної саморегуляції під час педагогічної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 1980. – 334 с.
2. Сеньовська Н. Л. Формування компонентів професійної саморегуляції вчителя в системі фахової підготовки: результати експериментального дослідження // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2007. – № 9. – С. 82-88.
3. Чайка В. Підготовка майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності: Монографія / За ред. Г. Терещука. – Тернопіль: ТНПУ, 2006– 275 с.
4. Качан Г. А. Личностно-педагогическая саморегуляция как средство формирования педагогической культуры учителя экономики // Материалы межвузовской научно-практической конференции, 20-22 марта 1998 г. – Профессиональная культура учителя экономики. – Режим доступу до журн.: <http://tspu.edu.ru/university/institute/econom/str4.htm#m5>.
5. Невзорова Н. К. вопросу о профессиональной саморегуляции будущего учителя в системе многоуровневого педобразования: <http://www.bspu.secna.ru/Pedobr/ped/a17.html>.

Шульган О.

Науковий керівник – доц. Панчук Г.А.

ПИТАННЯ МОВИ НА СТОРІНКАХ «ЩОДЕННИКІВ» ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Після смерті письменника, як правило, залишаються опубліковані і неопубліковані твори, незавершені або лише розпочаті статті, уривки думок, начерки до творів або з якогось приводу, листи, рідше – щоденники.

З літературознавчої точки зору, *щоденник* – літературно-побутовий твір, фіксація побаченої, почутої, внутрішньо пережитої події, яка щойно сталася. Щоденник пишеться для себе і не розрахований на публічне сприймання, у ньому нотуються переважно явища особистого життя, здебільшого в монологічній формі, хоча може бути і внутрішньо діалогічна (полеміка із собою, з уявним опонентом тощо) [4, с. 731].

Багато митців прославились своїми щоденниками. Назвемо лише кількох українських: Тарас Шевченко, Володимир Винниченко, Олександр Довженко, Аркадій Любченко...

Вів щоденник і Олесь Гончар. Його щоденних записів набралось на декілька томів. Вони опубліковані у трьох книгах.

Перший том «Щоденників» видатного письменника, фронтовика, громадського діяча Олесь Гончар охоплює значний часовий період – з 1943 року по 1967, час, коли вже були написані романи «Прапорносці» і «Собор», період, коли прийшли світова слава і всенародне визнання та любов [1, с. 3].

До другого тому «Щоденників» Олесь Гончар увійшли записи, що охоплюють період з 1968 по 1983 роки – час найбільшого «розквіту» тоталітаризму у нашій країні, коли безжально нищилось все передове і правдиве, організовувалися процеси над вільнодумною українською інтелігенцією, руйнувалися культурні пам'ятки, посилювався наступ на українську мову [2, с. 3].

До третього, останнього, тому «Щоденників» увійшли записи, зроблені за останнє десятиріччя життя письменника – 1984-1995 роки. Це бурхливий період у житті нашої держави: початок перебудови, Чорнобильська трагедія, розвал СРСР, проголошення незалежності України. Те, чого так прагнув і чекав, що наближав своєю творчістю і громадянською діяльністю, незалежною позицією, тепер здійснилось – епоха сталінізму-тоталітаризму пішла в небуття [3, с. 3].

Упорядкувала, підготувала тексти, ілюстративний матеріал та написала передмову берегиня його творчості, вірна дружина і найближча помічниця Валентина Данилівна Гончар. Загалом «Щоденники» Олександра Терентійовича Гончара складають приблизно 1700 сторінок спогадів, міркувань, переживань і вболівань за Україну.

У нашому науковому дослідженні ми виокремили дві основні групи мовних питань, над якими автор роздумує, працює у публіцистичному та епістолярному стилях, актуалізує для себе та навколишніх, а також намагається залучити для їх розв'язання сучасників, творчу інтелігенцію, оскільки окремі питання мови мають національно-суспільне значення, їх потрібно негайно вирішити.